AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

İstanbul 2010 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ
EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE

Kasım 2010 - Nisan 2011
Yıl: 12 Sayı: 47-48 Cilt: I

İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti
İstanbul Özel Sayısı

JOURNAL OF ACADEMIC STUDIES

November 2010 – April 2011
Volume: 12 Number: 47-48

Istanbul 2010 European Capital of Culture
Istanbul Special Issue

Maestro

AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti
İstanbul Özel Sayısı
Yıl: 12 Sayı: 47-48
Kasım 2010 - Nisan 2011
3 Aylık Hakemli Uluslararası Akademik Dergi
Yaygın Süreli Yayın

Maestro İnsan Kaynakları Eğt.
Yat. ve Danışmanlık Hizm. Tic. A.Ş. adına

Sahibi / Publisher
Dr. Ali BAYRAM

Yazı İşleri Müdürü
Managing Editor
Abdullah UYSAL

Özel Sayı Yayın Kurulu/
Special Issue Editorial Board
Dr. Ali BAYRAM
Prof. Dr. Alparslan AÇIKGENÇ
Prof. Dr. Mehmet İPŞİRLİ
Prof. Dr. Vildan SERİN
Prof. Dr. Burhan KUZU
Prof. Dr. Mustafa ÖZKAN
Prof. Dr. Bilal AYBAKAN
Prof. Dr. Nazif SHAHRANI
Prof. Dr. Henry GLASSIE
Prof. Dr. Leonid R. SYKIAINEN

Abone ve Halkla İlişkiler:
Abdullah ESİN

Baskı:
Numune Matbaacılık ve Cilt San. Ltd. Şti.
100. Yıl Matbacılar Sitesi 2 Cadde No: 192
Bağcılar / İSTANBUL

Dağıtım / Distribution:
Kültür Dergi Dağıtım
Abonet

Gönderilen Yazılar İade Edilmez.

JOURNAL OF ACADEMIC STUDIES

Istanbul 2010 European Capital of Culture
Istanbul Special Issue
Volume: 12 Number: 47-48
November 2010 – April 2011
Peer Reviewed Quarterly
International Academic Journal

Akademik Araştırmalar Dergisi aşağıdaki **indekslere** dâhil edilmiştir.

- Index Islamicus
- EBSCO elektronik veri tabanı
- Sociological Abstracts
- Worldwide Political Science Abstracts

The Journal of Academic Studies is indexed in:
- Index Islamicus
- EBSCO data base.
- Sociological Abstracts
- Worldwide Political Science Abstracts

HABERLEŞME / CORRESPONDENCE
Yönetim Yeri, İmtiyaz Sahibi ve
Sorumlu Müdür Adresi
Akademik Araştırmalar Dergisi
Bulgurlu Mah. Huzurevler Cad. Sevgi sok.
Elagöz Ap. 3/5 Üsküdar/ İSTANBUL
Tel : +90 216 461 19 83
Fax : +90 216 523 74 59

URL : http://www.academical.org
E-mail: info@academical.org
akademik.arastirmalar.dergisi@gmail.com

ABONE HİZMETLERİ / SUBSCRIPTIONS
E-mail: info@academical.org
akademik.arastirmalar.dergisi@gmail.com
Tel : +90 216 461 19 83
Fax : +90 216 523 74 59

ISSN: 1302-2431

© Dergide yer alan yazıların yayın hakkı Maestro Danışmanlık A.Ş.'ne aittir.
Kaynak göstermek kaydıyla alıntı yapılabilir.
© Copyright by Maestro Danışmanlık A.Ş. Articles can be quoted provided that reference is given.

Akademik Araştırmalar Dergisi, Sayı 47-48, 2010-2011, s. 281-308

Tarih Sahnesinden Silinmek İstenen Bir Soylu Hatun: Eyüp'te Medfun Şâhî Hatun veya Çifte Gelinler Meselesi

Aziz Doğanay*

Bu çalışmada, kitâbesinin yanlış okunmasından ötürü şimdiye kadar yapılan bütün yayınlarda hep yanlış isimlendirilen ve yanlış kişilere mal edilen ve bu yanlış üzere âdeta efsaneleşmiş bir türbenin kitâbesini yeniden ele alarak çözüm önerileri sunmaya çalışacağız.

Sanat eserlerinin tâbiiyet ve âidiyetlerini gösteren en güvenilir kimlik belgeleri sayılan kitâbeler, ait oldukları eserler hakkında en doğru ve sağlam bilgiye ulaşmamızı sağlayan birinci derecede veri kaynaklarıdır. Eserlerin tarihlendirilmesinin yanı sıra, kimler adına, kimler tarafından ne maksatla ve ne zaman gerçekleştirildikleri hususundaki bilgileri çoğu zaman kitâbelerden öğreniriz. Daha sonraki aşamalarda ileri sürülebilecek fikirlerin doğru temellere oturtulabilmesi bu verilerin doğru değerlendirilmesiyle ilgilidir.

Bu veri kaynaklarının işlenişi sırasında zaman zaman bazı önemli hatalar yapıldığı gözlenmektedir. Bu hatalar sebebiyle eserlerle ilgili önemli tarihlendirme yanlışlıkları veya ilgisiz kişilere mal edilmeleri söz konusu olabilmektedir. Bunun bâriz örneklerinden birini İznik'teki Hacı Özbek Camii olarak bilinen Hacı Zeynel Camii'inde görmekteyiz.[1] Kitâbesi yanlış okunduğu için hep Hacı Özbek'e mal edilmiştir. Buna benzer iddialar Hacı Bektaş Külliyesi için de ileri sürülmektedir.[2]

Sanat tarihçiliği alanında sıkça düşülen hataların başında, yanlış veri okumaları ve yanlış ebced hesaplamaları gelmektedir. Lafzan veya mânen, tam, ta'miyeli (muamma), mu'cem, mühmel ve benzeri birçok yolla ebced hesaplama şekilleri bulunması ve eserin tarihinin hangi usule göre hesaplanacağı hususunda araştırmacılar tarafından gereken özen gözetilmemesi sebebiyle ortaya farklı sonuçlar çıkabilmektedir.[3] "Uzun süre, otoritenin ağzından çıkan her şey bir bilgelik bereketi"[4] olarak karşılandığından, güvene ve bazan da saygıya dayalı bir çekimserlikle bu bilgiler yeniden ele alınmadığı için bazan telâfisi çok zor tarihî hatalar zincirinin uzayıp gitmesine ve bilgi kirlenmesine sebep olun-

maktadır. İşte buna en güzel örnek, İstanbul'un Eyüp semtindeki Şâhî Hatun Türbesi ile ilgili değerlendirmelerdir[5] (Fot. 1).

Bu çalışmada, sıra dışı mimari tasarımıyla olduğu kadar; içerisinde yatan şahısların kimlikleriyle ilgili söylentilerle de dikkat çeken Şâhî Hatun Türbesi kabir kitâbelerini yeniden ele alarak, kitâbe okumalarında ve tarih çözümlemelerinde tespit ettiğimiz bazı kuşkulu durumlara işaret ederek yeni çözüm önerileri sunmaya çalışacağız.

Bütün çağdaş yayınlarda Çifte Gelinler Türbesi veya Çifte Gelenler Türbesi[6] olarak tanıtılan Şâhî Hatun Türbesi[7] İstanbul Eyüp Camii'nin kuzeyinde yer alan hazîrenin batı ucundaki birbirine bitişik sıra dışı iki türbeden biri / çift katlı olanıdır.[8] Adı geçen türbenin, kimler adına kim tarafından ne zaman yaptırıldığı ve içerisinde kimleri barındırdığı meselesi tartışmalara konu olmuş, daha doğrusu tartışmasız bir şekilde âdeta bir yanlış üzerinde söz birliğine varılmıştır. Bu tartışmalara girmeden önce yapının mimari özelliklerine kısaca göz atmakta fayda vardır:

Kenar uzunlukları 260 santimetrelik düzgün sekizgen plan üzerine kurulan türbe iki katlı olarak tertip edilmiştir. Bursa kemerli bir dehlizle girilen alt katın tavanı, köşelerde iki kademeli basit intikallerle geçilen, kaidesi tabana yakın bir seviyeye oturtulduğu için oldukça basık duran 250 cm. yüksekliğindeki bir kubbe ile örtülmüştür. Burası Selçuklu türbelerinden alışık olduğumuz serdâb / kripta katından biraz farklı olup, şâhideli sandukalarıyla normal bir türbe harimi görünümündedir. Bu katın altında ayrıca bir serdâb bulunup bulunmadığı tetkike muhtaçtır. İçeriyi aydınlatan lokma demir parmaklıklı dört dikdörtgen pencereden birisi kapatılarak mişkâte çevrilmiştir. Kireç sıvalı satıhlarda bezeme unsuruna rastlanmamaktadır. Türbenin hariminde kapaksız üç yalın mermer sanduka mevcuttur. Sandukaların üçünün de başında birer şâhide bulunmakla birlikte ayak taşları kırılmış olup, kırılan taşların bakiyesi yerinde bulunmamaktadır (Fot. 2; Grafik 1-2).

Türbenin alt kat duvarları beyaz mermer kaplanarak inşa edilmiş olup, girişin solundan yükselen bir merdivenle çıkılan üst kat, beyaz Marmara mermeriyle vücuda getirilmiştir. Üstü açık olan ikinci katın yanları birbirinden farklı hendesî tasarımlar ihtiva eden mermer şebekelerle çevrilmiştir (Grafik 3). Mermer şebekelerden oluşan duvarların üstündeki perçin yuvalarından anlaşıldığına göre, üstte bir sıra madenî şebeke veya Üsküdar'daki Gülnûş Vâlide Sultan Türbesi'nde olduğu gibi kafes şeklinde bir kubbe yer almaktaydı (Fot. 3). İkinci kat, tek cidarlı bir kubbe üzerine oturtulduğundan, bu katın satıh kaplamaları sekizgen plana uygun olarak köşelerde kırılma yapmak suretiyle yükseltilmiş bir ehramî tümsekten ibaret olup, bu tümseğin tepesi düzgün kesilmiş bir sekizgen şeklindeki sekiye dönüştürülmüştür. Sekinin ortasında iki

kademeli bir kaide üzerine oturan, etek ve başlık kısmı mürekkep silmeli, mihrâbiye formunda iki şâhideye sahip kapaklı sade bir mermer sanduka yer almaktadır. Oldukça yalın bir şekilde tertip edilmiş sandukanın pahlılarına birer gülbezek veya çarkı felek nakşı işlenmiştir. Sandukanın ayak şâhidesi kırılmış olup bakiyesi yerinde bulunmamaktadır (Fot. 3; Grafik 2). Mevcut olan baş taşı kitâbesiz veya kitâbesi kazınarak silinmiştir. Bu sandukada gömü bulunup bulunmadığı ve eğer gömü varsa kime ait olduğu konusunda şimdilik kesin bir bilgiye sahip değiliz.

İç söveleri ve kitâbeliğinde serpantin breşi kullanılan zengin profilli asma kapının tepesinde, devrinin sanat zevkine uygun rûmî nakışlı tipik bir taç bezemesi yer almaktadır (Fot. 4). İnşa kitâbesi bulunmayan türbenin asma kapısındaki kitâbelik yerine 1957 yılında gerçekleştirilen tamir sırasında Hamid [Aytaç] imzalı Arapça bir ibare konulmuştur. Bu ibarede, اذا تحيرتم فى الامور فاستعينوا من اهل القبور (İşlerinizde şaşkınlığa düştüğünüzde kabir ehlinden yardım dileyin) metni yazılıdır. İkinci katın giriş cephesinden artakalan yedi kenarına her yönde ikişer pencere açılmış ve her kenara dendanlı birer tepelik yerleştirilmiştir (Fot. 3).

Erişebildiğimiz kadarıyla bu türbenin aidiyeti hakkında yapılan ilk yorumlar Aysel Okan'a aittir.[9] Okan, "Bu türbenin alt kısmında alacakaranlıkta iki [gerçekte üç] sanduka omuz omuza vermiş Fâtihalarını beklerler" şeklindeki açıklamalarına, "Sevgilisine kavuşmak isteyen kızlar, kocalarının kendisine dönmesini bekleyen kadınlar, çocuklarına dirlik düzenlik niyaz eden analar, imtihanlarını vermeyi, sınıflarını geçmeyi dileyen talebeler, hastalar, yola çıkacaklar, askerler, iş arayanlar hep çifte gelinlerin ziyaretçilerindendir" şeklindeki sözleriyle devam etmekte ve burada yatan iki kız kardeşin, aynı gence âşık olup, içine düştükleri çözümsüz durumdan ötürü ince hastalığa yakalanıp, tedavi görmek için İstanbul'a gelerek tutuldukları bu amansız dertten kurtulamayıp aynı gecede vefat eden, Kırım beyinin kızları olduklarını masalsı bir dille anlatmaktadır.[10] Bu yazıda buradaki Kırım beyinin kim olduğu ve hangi tarihlerde yaşadığı hakkında bilgi verilmezken bazı araştırmacılar işi biraz daha ileri taşıyarak mezkûr beyin Mengli Giray olduğu ihtimali üzerinde görüş birliğine varmışlardır.[11] Araştırdığımız hiçbir tarihî kaynakta Giraylar hânedanına mensup Say Han ve Şatuh bint Han adına rastlanmamıştır. Ancak 1277 (1861) tarihli bir belgede Giray Han'ın Şah Hatun adında bir câriyesinden söz edilmektedir.[12] Akakuş, kitabında Çifte Gelinler efsanesinin, mezkûr türbenin son türbedarlarından Erzurumlu Mehmed Efendi ve oğlu Münib efendiler tarafından yayıldığını müşahede ettiğini bildirmektedir.[13]

Aysel Okan, burada yatanların Çifte Gelinler mi yoksa Çifte Gelenler mi olduğu sorusuna, yine kendi anlattığı efsaneye istinaden, burada medfun kızların henüz evlenip gelin olamadıkları için türbenin isminin

Çifte Gelenler Türbesi olduğunu kabul ederek bu ismin zamanla Çifte Gelinler'e dönüştüğü sonucuna varmıştır.

Burada cevaplanmayı bekleyen bir dizi soru ile karşılaşmaktayız: Bu anlatılanlar ne derece sahih bilgi sayılır, gerçeklerle ne kadar örtüşmektedir? Kendisinden sonraki yayınlara kaynaklık eden bu söylentinin asıl dayanağı nedir? Kitâbelerin yanlış okunması dikkate alınmasa bile, sırf isimlerin sonunda birer "han" ibaresinin bulunması burada yatanların Kırım Hanlığı'na bağlanması için yeterli bir gerekçe sayılabilir mi? Kaldı ki bu dönemde Osmanlı hânedanında isminin sonunda han eki bulunan birçok hanım sultan bulunmaktadır.[14] Ayrıca aynı gecede vefat eden kız kardeşler için tasarlanan mezar taşlarının hiç olmazsa üslûp birliği içinde olması gerekmez mi? Burada bulunan iki hanım mezar taşının, ne tarih ne yazı ne form ne üslûp ne de teknik bakımından birbiri arasında benzerlik bulunmaktadır (Fot. 5, 7).

Gerçekte Çifte Gelenler Türbesi, İstanbul Beyazıt semtinin Marmara cihetinde Kumkapı'dan Yenikapı'ya uzanan ve kendi adlarıyla adlandırılan Çiftegelenler Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Açık kabristan şeklindeki türbede yatanların yerleri basitçe belirtilmiş, şâhidesi ve kitâbesi bulunmamaktadır, ancak yol kenarındaki duvarda yer alan 1326 (1908) tarihli tamir kitâbesinde "Feth-i Belde'den mukaddem bu şehre basan kadem / Şu makamda medfun Çifte Gelen. Sene 1326" ibaresi yer almaktadır (Fot. 8). Akakuş'un naklettiği rivayete göre burada yatanların adları Aliyyülkebîr ve Avniyyülfazl'dır.[15] Bu isimler doğruysa burada yatanların birer gelin değil, iki erkek oldukları anlaşılmaktadır.

Aralarında istinsah hatalarından kaynaklanan küçük bazı farklılıklar bulunmakla birlikte, şimdiye kadar karşılaştığımız bütün yayınlardaki kitâbe okunuşları, Recep Akakuş'un 1973 tarihli yayınının birer tekrarıdır.[16] Bu yapı üzerine getirilen yorumlar ve tarihlendirmeler de mezkûr yazarın okuyuşuna dayanılarak yapılmaktadır. Akakuş bu türbedeki kitâbeleri girişten itibaren sırasıyla şöyle okumuştur:

I. "el-Merhûmetü, el mağfûretü, el muhtâcetü, ilâ rahmetillâhi teâlâ ŞATUH BİNTİ HAN."

II."Çünki SAY HAN bu fânî dünyadan eyledi meskenin cenâb-ı bîgüman. Fevtine cümle melâyik sıdk ile didiler tarih: fi hatemilcinân."

III. "el-Ureddâim. İntekale ilâ dârilfenâ. el-Merhum ve mağfur ve şehid ve said. Ve ilâ rahmetillâhi Teâlâ ed-dünya dârü'l-fenâ. Ve'l-âhiratü dârü'l-bekâ. Cennetmekân MİHR-i HAN-ı ŞEHRÂDE kim ekâbir yeri bir ravza-i huldi. Fevtine cümle melâik sıdk ile didiler tarih: Bir eyyâmı huld."[17]

IV. Bu baştan aşağı yanlış okuyuştan ötürü ortaya çıkan isimlerden hareketle, türbede yatan kişilerin kimliği hakkında hiçbir destekleyici belgeye dayanılmaksızın; tamamen tahminlere dayalı yorumlar yapılmış, efsaneler uydurulmuş veya var olan başka bir efsaneye giydirme yapılmıştır. Kabir taşlarının ait olduğu döneme dair hiçbir kayıtta bu isimlere rastlanmamaktadır. Böyle önemli bir mekânda, böyle prestijli bir türbe ile taçlandırılacak kadar itibar sahibi şahsiyetlerin isimlerine hiçbir kayıtta rastlanmamış olması elbette bir açıklama gerektirmektedir.

Türbenin hâlihazırdaki durumuna bakıldığında, türbe hariminde yer alan bütün taş sandukaların kapaksız olup herhangi bir bezeme unsuru ihtiva etmediği görülmektedir. Yine bütün sandukaların ayak taşları kırılmış olup bakiyeleri yerlerinde mevcut değildir (Fot. 2). Ortadaki ve dipteki sandukaların tabanı birleştirilerek yekpâre bir seki oluşturulmuş, daha sonra eklenen kabrin tabanı da bu sekiye yamanmıştır.

Tarih sırasına göre en erken, türbedeki diziliş sırasına göre ise ikinci sırada ortada yer alan 74 (en) x 212 (boy) x 67 cm. (yükseklik) ölçülerindeki sandukanın 8 (kalınlık) x 31 (en) x 105 cm. (boy) ölçülerindeki şâhidesi türbedeki diğer mezar taşlarına nazaran daha insicamsız yazılmıştır. Tek yüzlü olarak tertip edilen kitâbenin başlık levhasında ½ simetrik şekilde düzenlenmiş tafsilâtsız rûmî nakşı bezemeleri bulunmaktadır. Üzerinde kalan boya izlerinden vaktiyle yeşil, mavi ve sarı renklere boyandığı anlaşılan şâhidenin, celî sülüs hatla yüksek kabartma olarak hakkedilmiş, dört satırlık Türkçe kitâbesinde şu ifadeler yer alır:

I. Kitâbe	
Çünki Mihri Han bu fânî dünyadan Eyledi mesken cinânı bî gümân Fevtine cümle melâyik sıdkile Didiler târîh *Hânım fi'l-cinân* [916 / 1510-1511]	چونکه مهری خان بو فانی دنیدن ایلدی مسکن جنانی بی کمان فوتنه جمله ملایک صدقله دیدلر تاریخ خانم فی الجنان [916]
fâilâtün fâilâtün fâilün (v - v v / v - v v / v - v)	

Kitâbe, fâilâtün-fâilâtün-fâilün vezniyle aruz biçiminde yazılmış olup, son mısraında ebced hesabıyla Mihri Han'ın vefat tarihi bildirilmiştir. Şimdiye kadarki yapılan yayınlarda hep Say Han şeklinde okunup Kırım prenseslerine atfedilen bu kabrin kitâbesindeki ebced mısraı da yanlış okunmuş ve buna bağlı olarak yanlış hesaplanıp, mezar 1266'lara (1850) tarihlenmiştir. Burada yatan kişinin cinsiyeti konusunda da ihtilâfa düşenler veya onun bir erkek olduğunu söyleyenler olmuştur.[18]

Mezarın ait olduğu kişinin ismini veren ilk mısraında şaşırtıcı bir durumla karşılaşmaktayız. Burada ne zaman ve kimler tarafından gerçekleştirildiği kesin olarak tespit edilemeyen, maksatlı bir müdahaleyle yazının ilk şekli değiştirilerek isimde bir değişikliğe gidildiği görülmektedir. Önceleri, araştırmacılar tarafından خان سای Say Han şeklinde okunan fakat aslında خان مهری olan ismin ه، م ve ر harflerinin büyük bir kısmı kazınarak ve bu harflerin üzerinde nokta olmadığı halde zemin biraz indirilip zeminden nokta çıkartılarak م ve ر harflerinin üstüne noktalar yapılmak suretiyle isim maksatlı bir şekilde tahrif edilmiştir.

Asıl isim kazındıktan sonra ortaya çıkan harfler Osmanlı imlasına göre Sitti ستی şeklinde okunabilecekken araştırmacılar bu kelimeyi سای şeklinde okumayı tercih etmişlerdir. Bu isim Say Han şeklinde okunduğunda mısraın aruz vezni bozulmaktadır. Mezkûr kelimenin yanlış okunduğunu bu durum da açıkça gösterir. İlk mısrada yer alan fânî kelimesindeki ف harfinin noktası da hattat veya hakkâk tarafından ihmal edilmiştir (Fot. 5).

Kitâbenin ikinci mısraındaki "mesken" مسکن kelimesi "meskenin" şeklinde okunarak ikinci bir yanlışlık yapılmıştır. Burada س harfi dişsiz ve gerekenden çok kısa yazıldığı halde kelimenin bu kısmı doğru okunmuş fakat kelimenin sorunsuz olan son kısmına metinde karşılığı olmayan "-in" takısı eklenmiştir. Üçüncü yanlış ise mesken kelimesinden sonraki "cennet" kelimesinin çoğulu olan "cinân" جنان kelimesinde yapılarak kelime "cenab" جناب şeklinde okunmuştur. Dördüncü ve en önemli yanlışlık tarih mısraında yapılmış olup "hanım" خانم kelimesi "hatem" ختم şeklinde okunmuş, bu şekilde hem cümle anlamsız hale getirilmiş hem de ebced hesaplamasının yanlış yapılmasına sebep olunmuştur. Tarih mısraında "Didiler tarih Hânım fi'l-cinân / دیدلر تاریخ خانم فی الجنان" yazmaktadır, yani kişinin ölüm tarihi "Hanım[19] cennetlerde" demek suretiyle düşürülmüştür. "Fi hatemilcinan" burada anlamsız kalmakta ve nazmın veznini de bozmaktadır. Buradaki yanlışın sebebi de yine ت harfinden kaynaklanmaktadır. ن harfinin noktası yandaki harfin noktasıyla birleştirilerek ت harfi şeklinde okunmuştur. Burada cinân جنان kelimesindeki ن harfinin noktası yer darlığı sebebiyle tebdil-i mekân etmiştir; ancak bu tasarrufa rağmen kelimeyi doğru okuyan araştırmacılar hanım kelimesini niçin hatem şeklinde okuduklarını izah etmemişlerdir. Zira bütün kitâbede ت harflerinin noktaları birbirine bitişik yazılmıştır. Burada ت harfinin noktalarının bitişik yazılmasına mani bir durum bulunmadığı halde niçin birbirinden ayrı ve uzakta yazıldığı elbette izaha muhtaçtır. Arapça düşürülmüş tarih cümlesinde hanım kelimesinden önce lâm-ı ta'rif (ال) kullanılması gerekirken burada hesabı doğru tutturmak uğruna lâm-ı ta'riften vazgeçildiği görülmektedir.

Tarih mısraı "Didiler tarih: Hânım fi'l-cinân" şeklinde okunduğunda ebced hesabıyla 916 (1510-1511) tarihi ortaya çıkmaktadır ki bu da, tarihi hem ebcedle hem de rakamla açıkça belirtilmiş olan ikinci kabirle on yıl arayla aynı döneme denk düşmektedir. Ortada yer alan bu kabrin konumu itibariyle bu türbeye defnedilen ilk kişiye ait olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Tarih sırasına göre ikinci, türbedeki diziliş sırasına göre de en dipte yer alan kabrin sandukası 73x210x64 cm. ölçülerindedir. 6x25.5x103 cm. ölçülerindeki kitâbeli şâhidesi iki yönlü olarak sivri kemer formunda tertip edilmiştir. Celî sülüs hatla yüksek kabartma şeklinde mermer satıh üzerine hakkedilen kitâbe iç yüzde yedi satır halinde Arapça nesir, dış yüzde ise dört satır halinde Türkçe nazımdan meydana gelir. Türbede yatan diğer iki hanım şâhidesinden farklı olarak, burada süsleme unsurlarına yer verilmemiş olması bu kabirde yatan kişinin erkek olduğuna işaret eder. Şâhide tamamen yeşil renge boyanmış olup yeşil rengin altında yer yer mavi ve sarı renk de tespit edilmektedir (Fot. 6).

I. Kitâbe	
(İç yüzde)	
el-İ'zzü'd-dâim	العز الدائم
İntekale ilâ dari'l-fenâ	انتقل الى دار الفنا
el-merhûm ve mağfûr ve	المرحوم ومغفو و
şehîd ü sa'îd ilâ	شهيد و سعيد الى
rahmetillâhi teâlâ	رحمة الله تعالى
ed-dünyâ dârü'l-fenâ	الدنيا دارالفنا
ve'l-âhiratü dârü'l-bekâ	والاخرت دارالبقا
(Dış yüzde)	
Mihr Han şehzâde-i cennet-mekân	مهر خان شهزادهٔ جنت مكان
Kim âna yer biri ravza biri huld	كم اكا ير بيرى روضه بيرى خلد
fevtine cümle melâyik sıdkile	فوتنه جمله ملايك صدقله
didiler târîh *anın yeri Huld*	ديدلر تاريخ انك يرى خلد
926 (1519-1520)	629
Kitâbenin aruz vezni: fâilâtün fâilâtün fâilün (v - v v / v - v v / v - v)	

Hanım şâhidelerinde görülen süslemenin aksine burada bir *teslim levhası* yer almaktadır. Osmanlı mezar taşı kitâbe geleneğinde teslim levhalarına *Hû, Hüve'l-Baki, Hüve'l-Hay, Küllü nefsin zâikatü'l-mevt, Küllü men aleyhâ fân* gibi selamlama, dua, nida ve hakkı teslim etme ifadeleri kullanılmaktadır[20]. Bu geleneğe uygun olarak burada *el-İ'zzü'd-Dâim* العز الدائم ifadesine yer verilmiştir. Kitâbenin bu kısmı kabirde yatan kişinin kimliğiyle doğrudan ilgili olmayıp Tanrı'nın izzetine ve daim oluşuna işaret eden birer tesbîhattır. Burada ز harfinin noktası ihmal edildiği için, bu ifade araştırmacılar tarafından *el-Ureddaim* şeklinde okunmuş, alışık olmadığımız bu isim burada yatan kişiye hamledilerek mezkûr kişinin bu topraklara dışarıdan gelmiş birisi olduğu yorumlamasına gidiliştir[21].

İkinci satırda انتقل kelimesinde ن harfinin noktası ihmal edilmiş olup buna mukabil bir diş fazla yapılmıştır. Buna ilaveten cümlenin sonundaki el-fenâ الفنا kelimesi cümlenin gelişinde anlam kazanması için el-bekâ البقا şeklinde yazılması ve okunması gerekirken burada sehven el-fenâ الفنا şeklinde yazıldığı görülmektedir. "Fenadan göçtü" veya "Beka'ya göçtü" denecek yerde "Fena'ya göçtü" denilmiştir. Zira kitâbenin altıncı satırında dünya fenâ yeri الدنیا دارالفنا âhiret bekâ yeridir والاخرت دارالبقا denmektedir. Doğru olması gereken şekil de budur. Kitâbenin dördüncü satırında, burada yatan şehzadenin şehîden vefat ettiği belirtilmiştir. Bu husus şehzâdenin bir salgın hastalıktan veya boğdurularak ya da bir muharebede can vererek bu dünyadan göç etmiş olabileceği ihtimallerini akla getirmektedir.

Şâhidenin dış yüzündeki kitâbe Mihri Han'ın kitâbesinde olduğu şekilde aruz vezniyle yazılmıştır. Kitâbenin ilk satırında, burada yatan kişinin Mihr Han adında bir şehzade olduğu belirtilmiştir. Şehzade شهزاده kelimesindeki ز harfinin noktası ihmal edildiğinden bu kelime "şehrade" شهراده şeklinde okunmuştur. Kitâbenin ikinci satırı ise tamamen karıştırılmış ve anlamsız bir şekle sokulmuştur. Daha evvel bu konuda çalışma yapan araştırmacılar bu kitâbenin tarih mısraını da yanlış okumuşlardır. Kitâbe üzerinde Mihr Han'ın vefat tarihi rakamla verildiği için burada bir tarih çözümleme sorunu yaşanmamıştır fakat rakamla verilen tarih olmasaydı araştırmacıların okuyuşuna göre bu kabir (Bir eyyam-ı huld / برایام خلد = 888/1483 yılına tarihlenecekti. Ne var ki rakamla yazılan 926/1520[22] tarihi burada doğabilecek muhtemel hatayı peşinen bertaraf etmiştir. Burada yatan Mihr Han ve Mihri Han'ın isim benzerliklerine bakılarak birer kardeş oldukları düşünülebilir.

Türbede bulunan üçüncü sanduka, burada medfun ikinci hanım şahsiyete aittir. Girişe en yakın yerde duran bu kabrin sahibi, muhtemelen buraya defnedilen en son kişi olmalıdır. 74x210x40 cm. ölçülerindeki sandukanın mevcut baş taşı 8x33x102 cm. ölçülerinde sivri kemerli olup

sathî niş formunda düzenlenmiştir. İlk devir İstanbul üslûp özellikleri gösteren şâhidenin köşelerinde kum saati başlıklı sütunçe kabartmaları yer alır. Dört sıra mukarnaslı sathî nişin yaşmak kısımlarına alçak kabartma olarak tafsilâtsız rûmî nakışları işlenmiştir. Başlık kısmına yakın bir yerden kırılmış olan taş, son tamirler sırasında yapıştırılarak onarılmıştır. Kitâbenin teslim levhası burada da ikinci kabirde olduğu gibi yine bezemeye ayrılarak bir hatâyî nakşı işlenmiştir. Orta halli bir celî sülüs hatla alçak kabartma halinde hakkedilmiş üç satırlık Arapça kitâbede şu ifadeler yer alır:

I. a) Kitâbe (Baştaşı)	
el-Merhûme el-mağfûre	المرحومه المغفوره
el-muhtâce ilâ rahmetillâhi	المحتاجه الى رحمة الله
teâlâ Şâh Hâtun binti (...)[23]	تعالى شاه خاتون بنت (...)

Apaçık bir ifadeyle bir kadına ait olduğu anlaşılan bu kitâbenin devamı ve tarih kitâbesi bugün yerinde bulunmayan ayak taşında olmalıdır. Bu taş bulunmadan mezarın tarihini ve burada yatan Şah Hatun'un kimliğini kesin olarak tespit etmek zordur. Şimdiye kadar konuyla ilgili yapılan bütün çağdaş yayınlarda bu kabrin Şatuh binti Han /شاتوه بنت خان Han'ın kızı Şatuh'a ait olduğu ileri sürülmüştür. Bu bilginin hiçbir tarihî dayanağı olmayıp ileri sürülen iddialar tamamen kitâbedeki شاه خاتون isminin شاتوه خان şeklinde yanlış okunmasından ileri gelmektedir. Şimdi geri kalan asıl mesele Şah Hatun'un kim olduğunu tespit edebilmektir. Bu da ancak kitâbenin diğer yarısının bulunmasıyla kesinlik kazanacaktır.

Şah ve/veya Şâhî Hatun'un kimliğini tespit yönündeki araştırmalarımızı bu tarihlerde yaşamış olan hanım sultanlar üzerinden yürüterek, Şah isimli hânedan mensuplarını tespit etmekle işe koyulduk. Karşımıza çıkan ilk ihtimal olan II. Bayezid'in kızı Şah Sultan'ın, kaynaklardan 912'de (1506) hayatta olduğunu, vefatından sonra da Bursa'da kız kardeşi Hatice Sultan'ın yanına defnolunduğunu öğreniyoruz.[24] İkinci ve daha güçlü gözüken ihtimal Yavuz Sultan Selim'in kızı Şah Sultan'dır. Kaynaklardan Devletşâhî veya Şâhî Sultan gibi isimlerle de anıldığını öğrendiğimiz hanım sultanın, Yavuz Selim Türbesi karşısındaki türbeye defnedildiğini söyleyenler olsa da[25] birçok belge ve tarihî kaynak Onun Eyüp'teki evkafında bulunan müstakil türbesine defnedildiğini bildirmektedir.[26] Bugün mevcut olmasa da Şah Sultan'ın türbesinin Eyüp Bahariye'de kendi yaptırmış olduğu camisi, zâviye ve hankahının yanında olduğu bilinen bir gerçektir. Ne yazık ki onun da türbesi yıkıldıktan sonra taşları karıştırılarak, taşının bir yarısı başka birisine ait olduğunu sandığımız bir kabrin üstüne dikilmiştir. Taşın yeniden

yazılarak tamamlanan eksik kalan öteki yarısı, üzerinde durulması gereken bahsi diğerdir.

Eyüp'te medfun olan diğer iki Şah Sultan'dan birisi III. Mustafa'nın kızı (1214/1799) olup, Defterdar'da Zal Mahmud Paşa Külliyesi yanında, diğeri ise II. Selim'in kızı (988/1580) ve Zal Mahmud Paşa'nın zevcesi olan Şah Sultan olup Zal Mahmud Paşa Külliyesi'ndeki türbelerinde istirahat etmektedirler.[27]

Bütün bu ihtimaller elendikten sonra geriye kalan bir ihtimal olarak, Osmanlı hânedanı dışında başka bir soylu aileden gelen Şah Hatun olabileceği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Türbenin geçmişte Şâhî Hatun Türbesi olarak anıldığını A. Nezih Galitekin ve İlhami Yurdakul'un ortak imzası ile yayımlanan müellifi ve telif tarihi tam olarak bilinmeyen ve XIX. yüzyıl ortalarında kaleme alındığı tahmin edilen bir türbe risâlesinden öğrenmekteyiz. Bu risâlede İstanbul'daki türbelerin bulundukları yerler ve isimleri listeler halinde verilmiş ve bu listelerden esâmî kısmının 250. sırasında "Şâhî Hatun Türbesi-Eyüp" kaydına rastlamaktayız[28] (Belge 1). Türbe isminin Şâhî Hatun Türbesi olduğunu böylece tespit ettikten sonra mesele Şâhî Hatun'un kim olduğu konusuna düğümlenmektedir.

Başbakanlık Arşivi'nde Şâhî Hatun ismiyle yaptığımız araştırmada karşımıza birçok belge çıkmıştır.[29] Bu belgelerden Şâhî Hatun'un Acem Şahı oğlu Haydar Mirza'nın annesi olduğunu ve Eyüp'te bir vakfının bulunduğunu öğreniyoruz. Aşağıda takdim ettiğimiz bu belgeler konuya yeterince açıklık getirmektedir (Belge 2).

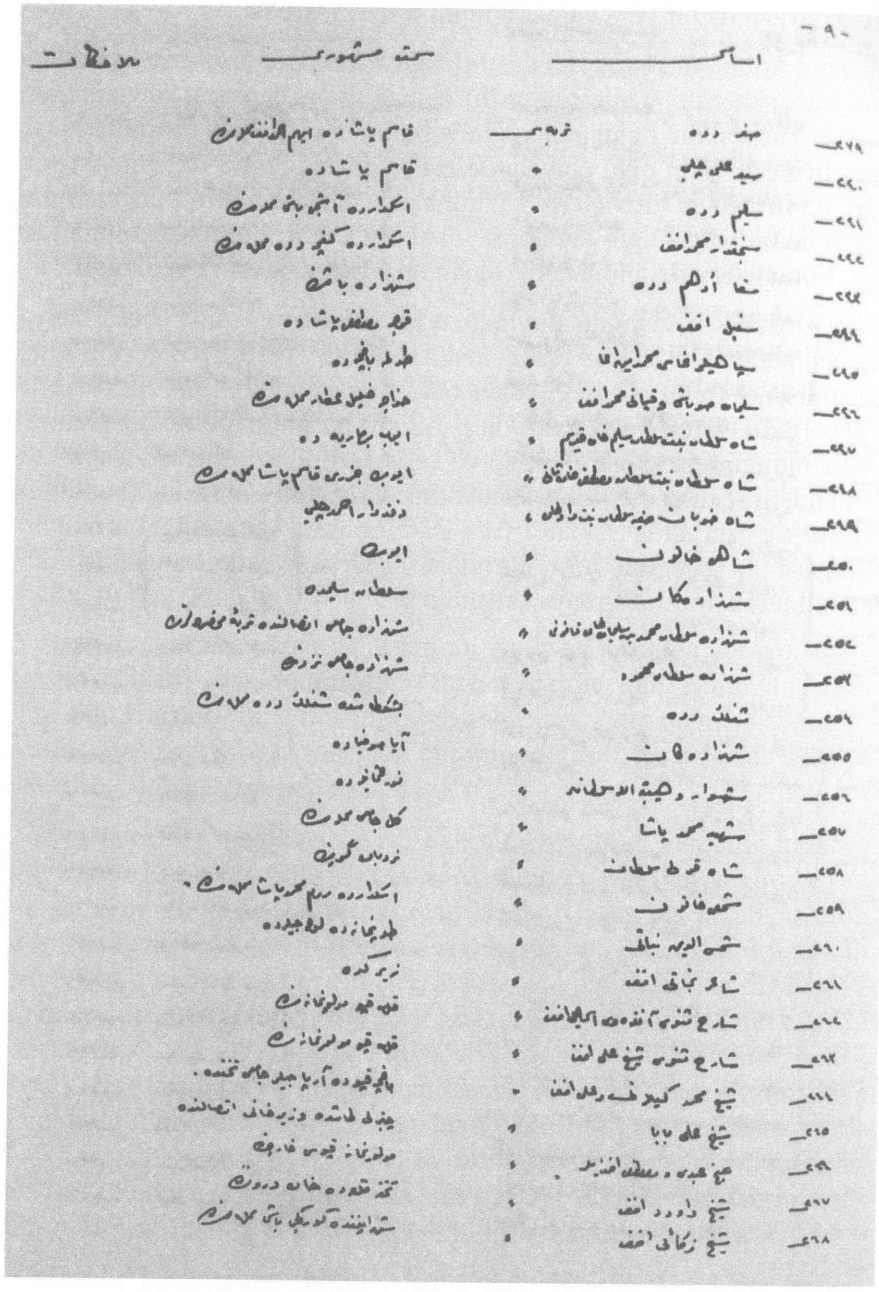
"Der-i devlet-i mekîne arz-ı dâî-i kemîne budur ki, medîne-i hazret-i Ebî Eyyûb Ensârî'de Şâhî Hâtun nâm sâhibetü'l-hayrın vakfında yevmi elli akçe vazife ile mütevellî olan Hasan Çavuş pîr ü ihtiyâr olub hıdmet-i tevliyyet-i edâda izhâr-ı acz ü kusûr bed itmekle hıdmeti hâlî kalub işbu râfi'i rık'a-i dara'at el-Hâc Mustafa bin Ramazan diyânet ve imâmet ile mevsuf olub müstahak olmağla tevliyyet-i merkûme vazîfe-i mezkûresiyle mezbûr el-Hâc Mustafa'ya tevcih olunub yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka vü ihsân buyurulmak recasına dergâh-ı muallâya arzolundu. Bâkî emr ü fermân men lehü'l-emrindir. Hurrire fi'l-yevmi't-tâsii ve i'şrîne min şehr-i Rebîi'l-evveli li-seneti semânin ve mieteyni ve elf 29 Rebîü'l-evvel 1208 (7 Ekim 1793). el-Abdü'd-dâî li'd-devleti'l-a'liyye Hâfız Mustafa el-Kâdî li-medîne-i Ebî Eyyûb el-Ensârî."[30]

Mezkûr belgelerden burada, Acem Şahı Haydar Mirza'nın annesi Şâhî Hatun'un medfun bulunduğu anlaşılmaktadır. Şehzade Mihr Han ve Mihrî Han'ın Şâhî Hatun ile ilişkisi henüz aydınlanmış olmamakla birlikte Şâhî Hatun'un çocukları olması kuvvetle muhtemeldir. Ayrıca

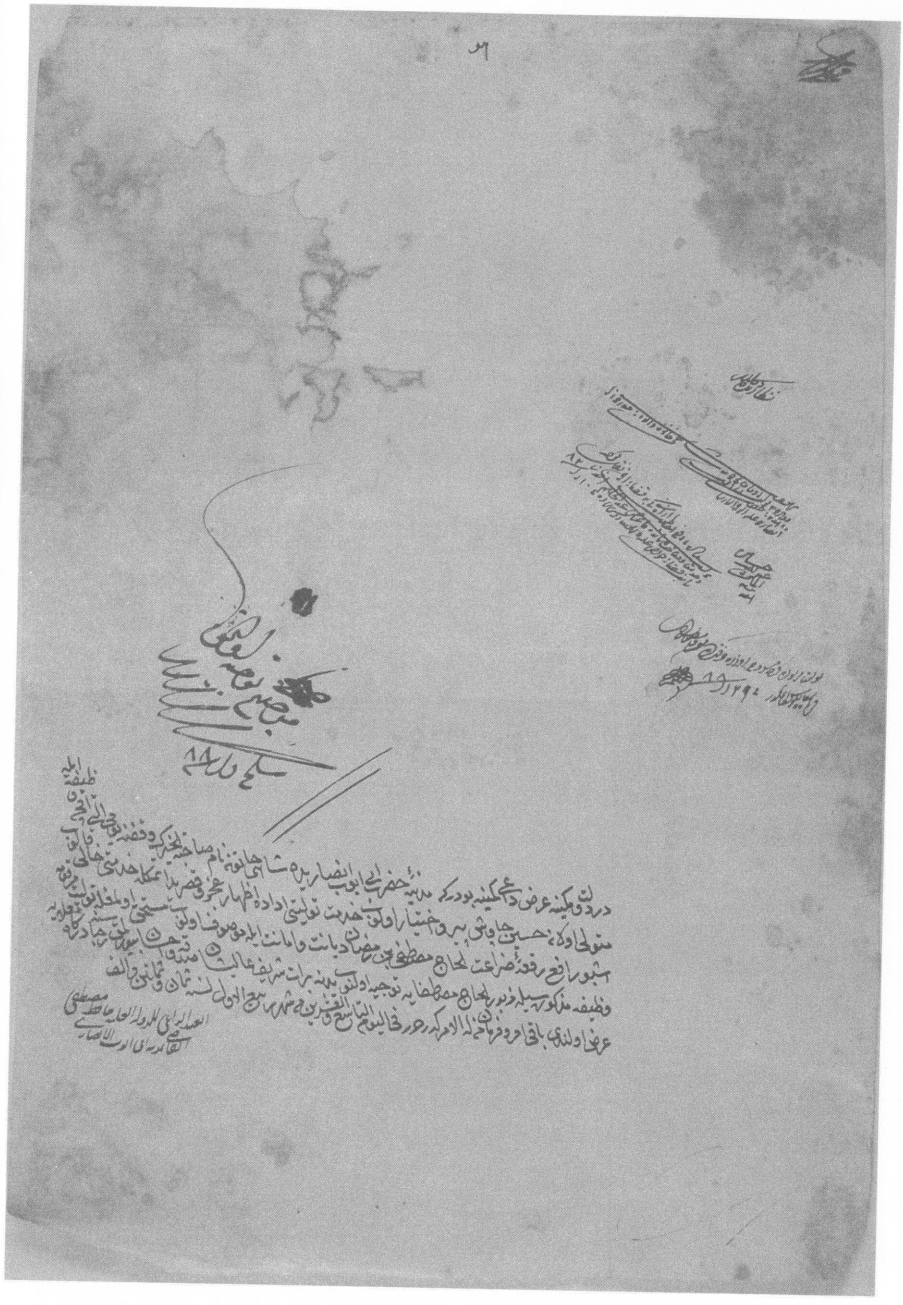
tarihî kaynaklar Acem Şahı Hamza Mirza oğlu Haydar Mirza'dan başka, Cengiz Han sülâlesinden Hüseyin Baykara oğlu Haydar Mirza'nın da bu tarihlerde İstanbul'a gelerek 1517'de bir veba salgınında öldüğünü ve Eyüp civarında bir yere defnedildiğini bildirmektedir.[31]

Yine Acem şahı oğlu Haydar Mirza'nın kabrinin açılarak kemiklerinin İran'a kaçırıldığı bilgisini tarihî kaynaklardan öğrenmekteyiz.[32] Şâhî Hatun Türbesi'nin hemen bitişiğinde bulunan türbedeki sandukası açık kabrin Acem Şahı oğlu Haydar Mirza'ya ait olduğunu düşünmekteyiz. Her iki türbedeki kitâbelerin kazınması ve bazı isimlerin tahrif edilmesinin de bu olayla ilgili olduğunu düşünmek için yeterli sebebimiz vardır. Konu üzerindeki müstakil çalışmamız halen devam etmektedir.

Netice itibariyle yanlış okumadan kaynaklanan, yanlış ebced hesaplaması sonucu 1850'lere tarihlenen kabir 916 (1510-1511) tarihli olup Kırımlı Çifte Gelinler'e değil Acem Şahı sülâlesinden Mihri Han'a aittir. Türbe, Şâhî Hatun Vakfı'na ait olup mezkûr hatunun mezar taşı kitâbesi eksik olduğu için şahsın kimliği ve vefat tarihi kesin olarak tespit edilememiştir. Adı geçen vakıf, daha sonraları Eyüp Camii Vakfı'na ilhak edilmiştir. Herhalde Osmanlı-İran ilişkilerinin iyi gitmediği bir dönemde siyasî bir sebepten ötürü buradaki iki türbede yatan şahısların isimleri silinerek unutturulmaya çalışılmıştır.

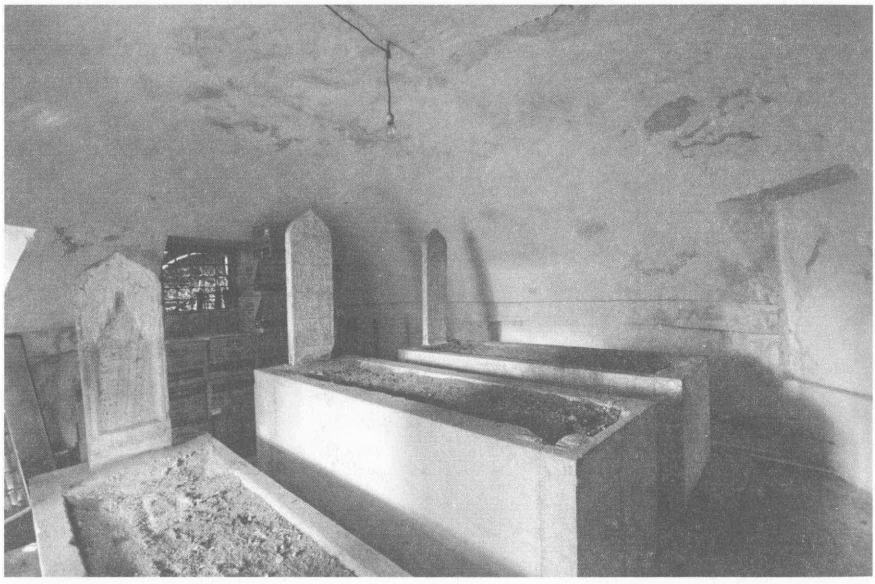
Belge 1: XIX.yüzyılda hazırlandığı sanılan bir risâleden türbeler listesi (Galitekin-Yurdakul)

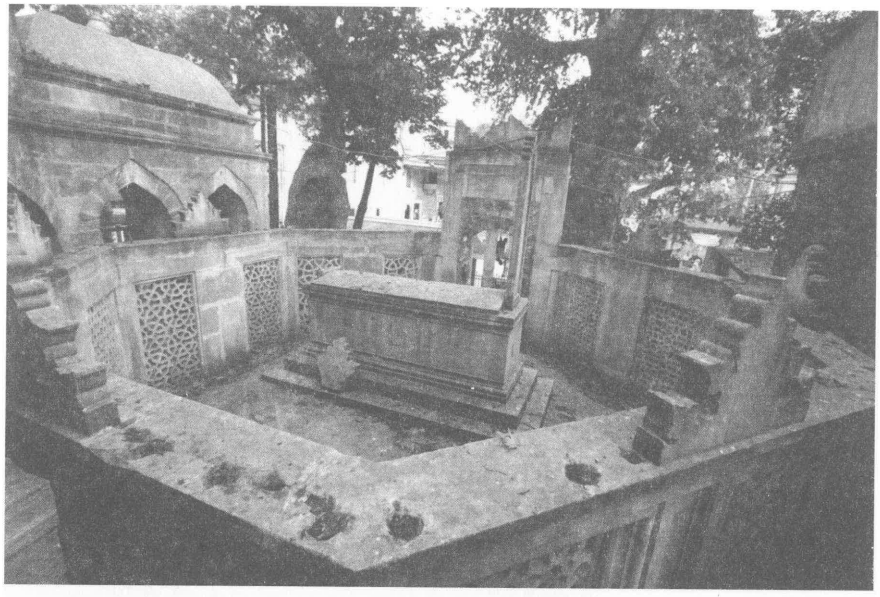
Belge 2: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü (Cevdet Evkaf, nr. 32231)

Fot. 1: Şâhî Hatun Türbesi giriş cephesi genel görünüşü

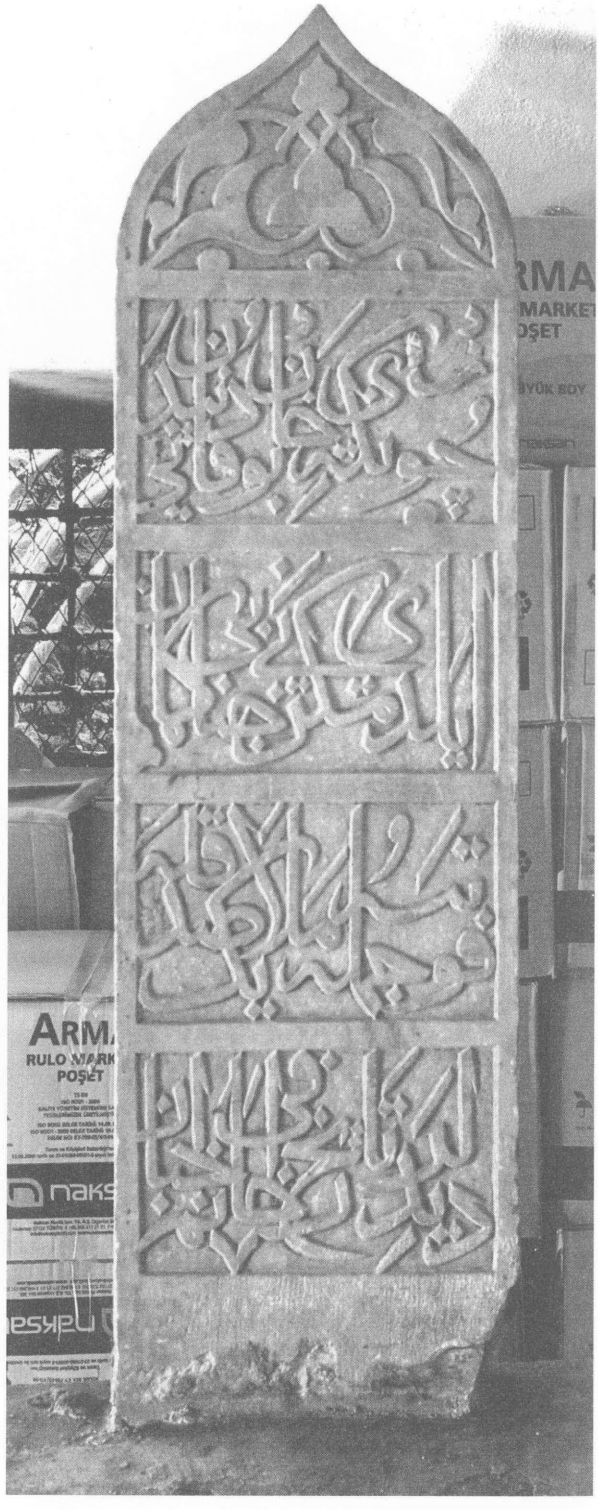
Fot. 2: Şâhî Hatun Türbesi alt katındaki sandukalar

Fot. 3: Şâhî Hatun Türbesi üst katından genel görünüş

Fot. 4: Şâhî Hatun Türbesi üst kat taçkapı kitâbe ve taç bezemeleri

Fot. 5a: Şâhî Hatun Türbesi
Mihri Han şâhidesi

Fot. 5b: Şâhî Hatun Türbesi Mihri Han şâhidesinde kazınarak tahrif edilen isim

Fot. 5c: Şâhî Hatun Türbesi Mihri Han'ın şâhidesinde kazınarak tahrif edilen isim

Fot. 6 Şâhî Hatun Türbesi Şehzâde Mihr Han şâhidesinin iç yüzü

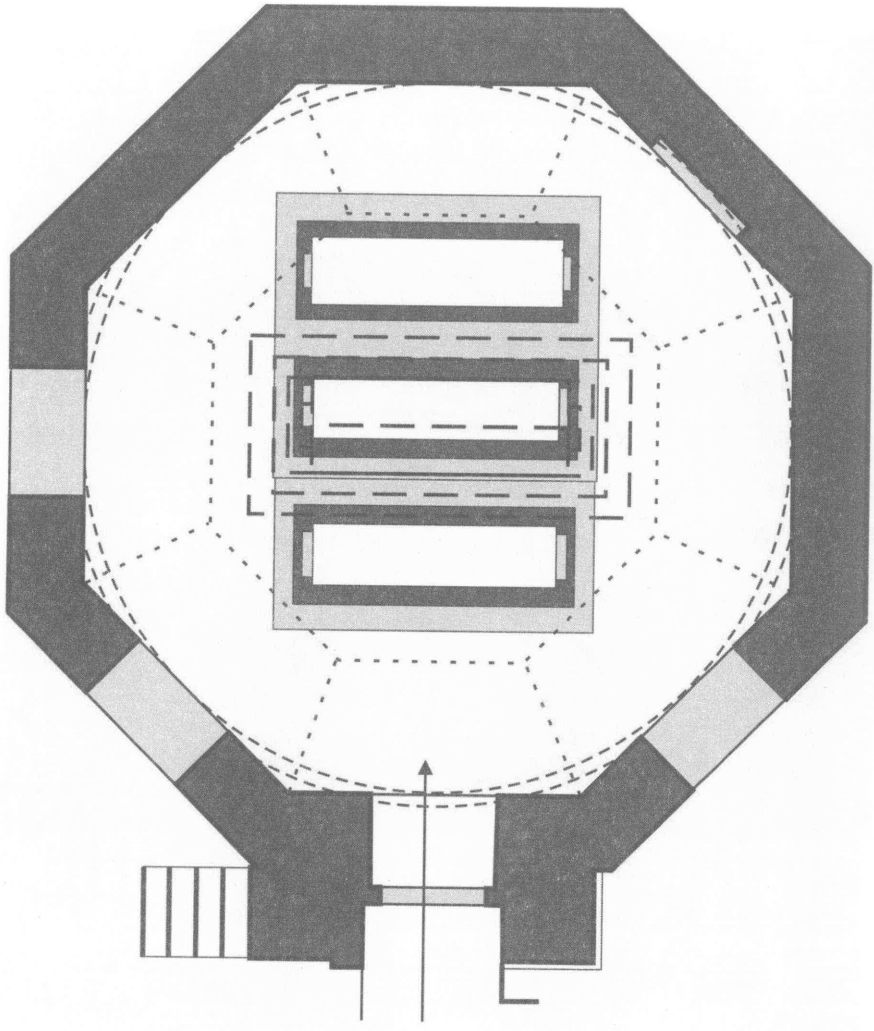
Fot.7a: Şâhî Hatun Türbesi Şahî Hatun baştaşı

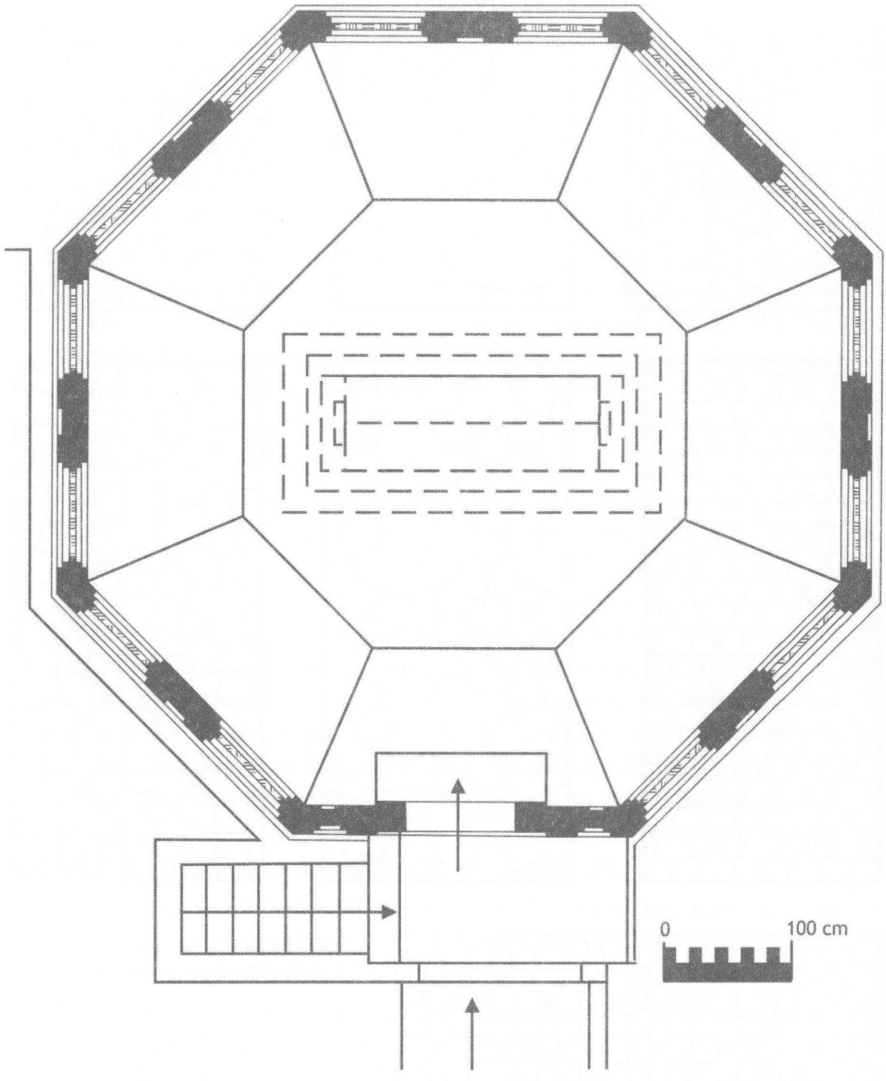
Fot. 7b: Şâhî Hatun Türbesi Şâhî Hatun baş taşı kitâbe ayrıntısı

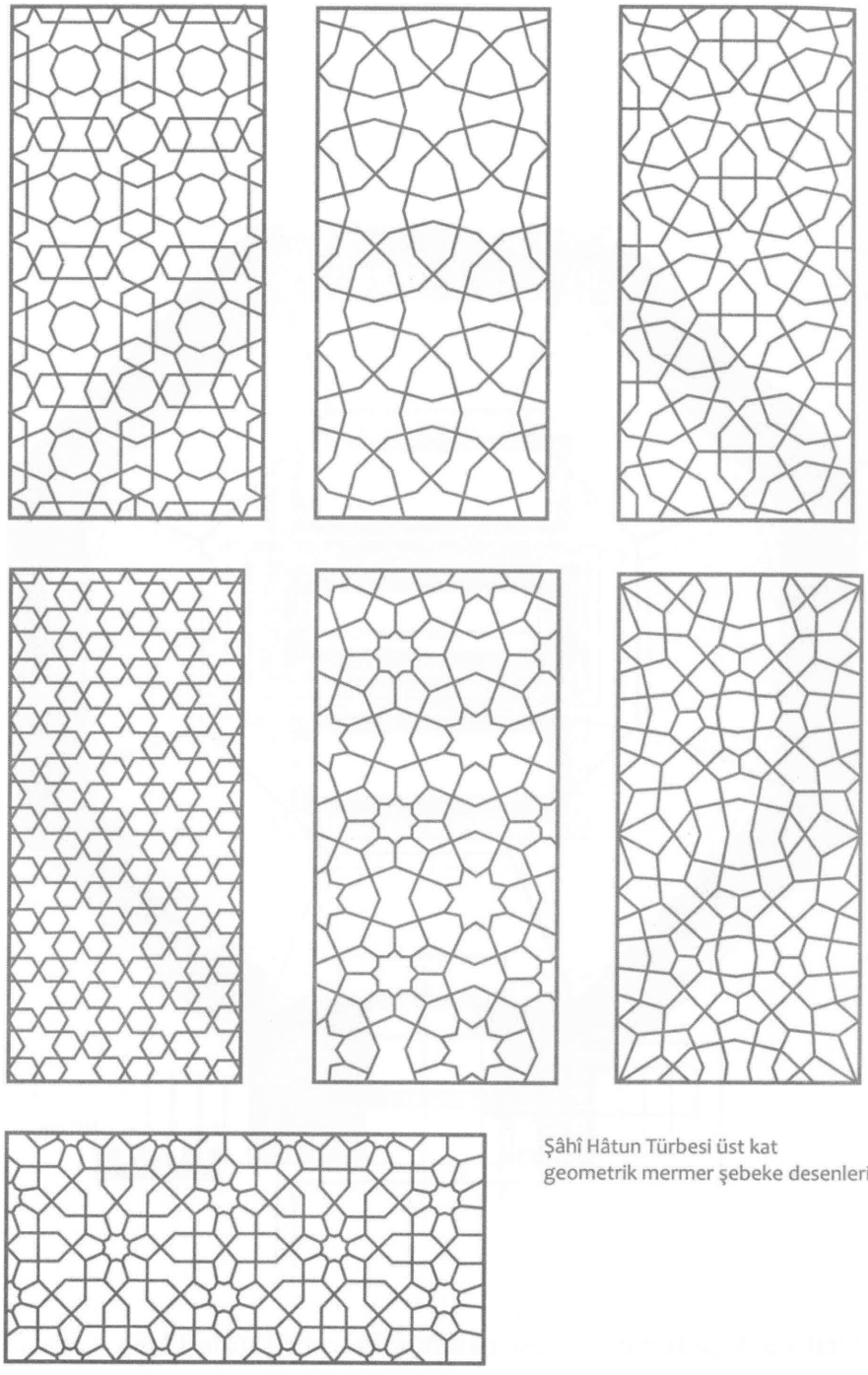
Fot. 8: Kadırga'da Çite Gelenler Türbesi tamir kitâbesi

Grafik 1: Şâhî Hatun Türbesi alt kat planı

Grafik 2: Şâhî Hatun Türbesi üst kat planı

Grafik. 3: Şâhî Hatun Türbesi üst kat mermer şebeke kompozisyonları

Dipnotlar

* Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi

1 Abdülhamit Tüfekçioğlu, *Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde Yazı*, Kültür Bakanlığı, Ankara 2001, s. 17.

2 Zeynep Yürekli, "Bir Kitâbenin Söylemeye Çalıştıkları", *Journal of Turkish Studies: Türklük Bilgisi Araştırmaları*, 31/II, 2007, s. 339-348.

3 Ebced hesaplama yöntemleri hakkında geniş bilgi için bk. İsmail Yakıt, *Türk İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1992, s. 301-391; Mustafa Uzun, "Ebced", *DİA*, X, İstanbul 1994, s. 68-70.

4 Selçuk Mülâyim, *Sanat Tarihi Metninin Oluşumu: Araştırmacıya Notlar*, İstanbul 2008, s. 131.

5 Daha evvelki bir araştırmamızda bu türbenin mezarlık katına giremediğimiz için biz de eski yayınları tereddütle kullanmıştık, fakat içimizi kemiren bu şüphe bizi bu yeni araştırmayı yapmaya sürükledi ("Eyüp'teki Çardaklı Türbelerin Asmakapıları (Hacet Kapıları)", *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla VII Eyüpsultan Sempozyumu*, İstanbul 9-11 Mayıs 2003, s. 190-191).

6 Aysel Okan, *İstanbul Evliyaları*, İstanbul 1968, s. 207-211; Mehmet Halit Bayrı, *İstanbul Folkloru*, Eser Yayınları, İstanbul 1972, s. 171,211; Recep Akakuş, *Eyyüb Sultan ve Mukaddes Emanetler*, İstanbul 1973, s. 172-175; Yıldız Demiriz, "Eyüp'de Az Tanınmış İki Türbe Hakkında", *Sanat Tarihi Yıllığı*, 11, 1981, s. 37-57; "Çifte Gelinler", *İstanbul Kültür ve Sanat Ansiklopedisi*, III, Tercüman Gazetesi Yayınları, 1983, s. 1487; Yıldız Demiriz, *Eyüp'de Türbeler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, s. 25-28; M. Nermi Haskan, *Eyüpsultan Tarihi*, Eyüp Belediyesi, İstanbul 1996, s. 146; M. Orhan Bayrak, *Türbeler Sözlüğü*, Mezarlıklar Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, s. 24; Tülay Sezgin, "Türk Mezar Geleneği ve Çifte Gelinler Türbesi", *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla VIII. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler, 7-9 Mayıs 2004*, Eyüp Belediyesi, İstanbul 2004, s. 180-185; Sennur Sezer-Adnan Özyalçıner, *Bir zamanların İstanbul'u: Eski İstanbul Yaşayışı ve Folkloru*, İnkılâp Yayınları, İstanbul 2005, s. 24-25.

7 Eyüp'te birden fazla Şah Hatun isminde hanım sultan medfun olup, bu hatunların isimleri ve türbeleri zaman zaman birbirine karıştırılmaktadır. Bizim bahsettiğimiz Şah Hatun ise şimdiye kadar yayınlarda sözü edilenlerden daha başka birisidir (diğerleri ile ilgili geniş bilgi için bk. Hakkı Önkal, "Eyüp Mihrişah ve Şah Sultan Türbelerinin Kitabeleri Işığında Mihrişah Kadın Meselesi", *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla V. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler, 11-13 Mayıs 2001*, Eyüp Belediyesi, İstanbul 2002, s. 122-125, Mustafa Güler, "Şahsultan ile Zal Mahmud Paşa Vakfiyesi", *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla V. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler, 11-13 Mayıs 2001*, Eyüp Belediyesi, İstanbul 2002, 210-217. Nazif Öztürk "Şah Sultan veya Şah Sultanlar", *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla VI. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler, 10-12 Mayıs 2002*, Eyüp Belediyesi, İstanbul 2003, s. 144-151).

8 Benzer sorunların yaşandığı diğer türbe ile ilgili müstakil çalışmamız devam etmektedir.

9 Okan, *İstanbul Evliyaları*, s. 207-211.

10 Okan, *İstanbul Evliyaları*, s. 208.

11 Demiriz, "Eyüp'te Az Tanınmış İki Türbe Hakkında", s. 39; Haskan, *Eyüpsultan Tarihi*, s. 146; Sezgin, "Türk Mezar Geleneği ve Çifte Gelinler Türbesi", s. 181.

12 "Kırım Giray Han'ın cariyesi Şah Hatun'a İstanbul emtia gümrüğünden muhassas maaş mahlûl olduğundan şartı mucibince nısfının hazineye kalması ve diğer nısfının kız kardeşine bağlanması" Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, DVN. MHM. 30.91.

13 Akakuş, *Eyüp Sultan ve Mukaddes Emanetler*, s. 74.

14 Gevherhan, İsmihan, Neslihan, Beyhan vb. bk. M Çağatay Uluçay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, TTK, Ankara 1992, s. 21,31, 40, 41.

15 Akakuş, *Eyüp Sultan ve Mukaddes Emanetler*, s. 75.

16 Akakuş, *Eyyüb Sultan ve Mukaddes Emanetler*, s. 174; Demiriz, *Eyüp'de Türbeler*, s. 28; Haskan, *Eyüpsultan Tarihi*, s. 146; Sezgin, "Türk Mezar Geleneği ve Çifte Gelinler Türbesi", s. 181.

Haskan, bu kitâbeyi şöyle okumuştur:

El-merhûmetü el-mağfûretü el-muhtâcetü ilâ

Rahmetillâhi Te'âlâ Şatuh Binti Hân

Çünkü Say Hân bu fâni dünyadan eyledi meskenin

Cenâb-ı bî-güman, Fevtine cümle melâyik sıdk ile

didiler târik, fî hateni'l-cinân 1266 (1850)

el-Ureddâim intekale ilâ dârü'l-fenâ el-merhum ve

Mağfur ü şehid ü said, ve ilâ rahmetillahü Teâlâ

ed-dünyâ dârü'l-fenâ, ve'l-âhiratü dârü'l-bekâ, cennet

mekân Mihar-i Han-ı Şehrade kim ekâbir yeri bir ravza-i kıldı

Fevtine cümle melâik sıdk ile didiler târik

Bir eyyâm-ı huld 926 (1520)

17 Akakuş, *Eyüp Sultan ve Mukaddes Emanetler*, s. 72-75.

18 Sezgin, "Türk Mezar Geleneği ve Çifte Gelinler Türbesi", s. 181-82.

19 Burada kelime "Hân'ım" şeklinde okunabileceği gibi "Hanım" şeklinde de okunabilir.

20 Hans-Peter Laqueur, *Hüve'l-Baki: İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1997, s. 80-95.

21 Akakuş, *Eyyüb Sultan ve Mukaddes Emanetler*, s. 174-175; Demiriz, *Eyüp'de Türbeler*, s. 28; Sezgin, "Türk Mezar Geleneği ve Çifte Gelinler Türbesi", s. 181.

22 Ebced hesabıyla verilen tarih rakamla verilen tarihten bir yıl eksik çıkmakta olup (925-1519) tarihi bulunmaktadır.

23 Cümle burada tamamlanmamaktadır. Ayak taşında devam ettiğini düşündüğümüz kitâbenin geri kalanı civarda bulunamamıştır.

24 Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1123 C EV 158/7898, 1193 C EV233/11613; Kâmil Kepecioğlu, *Bursa Kütüğü*, III, (Yazma) Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Ktp., Genel B 1, nr. 452 , s. 124; M Uluçay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, s. 29.

25 Uluçay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, s. 32-33.

26 Hüseyin b. Hacı İsmâil Ayvansârâyî, *Hadîkatü'l-Cevâmi'*, I, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1281, s. 132; Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Evkaf Defteri, 1274, A AMD 87/39, EV HMH a 5903. EV.HMH.d 1244

27 Eyüp'te medfun Şah Şultanlar hakkında geniş bilgi için bkz.: Hakkı Önkal, "Eyüp Mihrişah ve Şah Sultan Türbelerinin Kitabeleri Işığında Mihrişah Kadın Meselesi", *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla V. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler*, 11-13 Mayıs 2001, (İstanbul 2002), s. 122-125; Mustafa Güler, Şah Sultan ile Zal Mahmut Paşa Vakfiyesi, *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla V. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler*, 11-13 Mayıs 2001, (İstanbul 2002), s. 210-117; Nazif Öztürk, "Şah Sultan veya Şah Sultanlar", *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla VI. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler*, 10-12 Mayıs 2002, (İstanbul 2003), s.144-151.

28 A. Nezih Galitekin-İlhami Yurdakul, "İstanbul Türbeleri", *İstanbul Araştırmaları*, II, İstanbul 1997, s. 108, 139.

29 Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Cevdet Evkaf No: 3223, 14776, 25159, 25227, 28336.

30 Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Cevdet Evkaf, nr. 3223; konuyla ilgili diğer bazı belgeler: Eyüp Camii'nde Vâlide-i Mirza Şâhî Hatun vakfından meşrut vazife ile cüzhan cihetinin tevcihi (Şeyhülislâm Abdullah Efendi'nin işaret ve imzasıyla) (C. EV 290/14776); Eyüp'te Acem şahı oğlu Haydar Mirza Türbesi bir cihet tevcihi başlığıyla (C.EV. 548/27675); Eyüp Camii'nde Mirza vâlidesi Şâhî Hatun evkafından meşrut vazife ile cüzhan cihetinin tevcihi (C.EV 499/25227); Haydar Mirza vâlidesi Şâhî Hatun'un Eyüp'teki vakfı tevliyetinin tevcihi (C.EV. 65/3223).

31 Hoca Sâdeddin Efendi, *Tacü't-Tevârih* (sadeleştiren: İsmail Parmaksızoğlu), I, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1974, s. 284, 356; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmanî* (hazırlayan: Nuri Akbayar), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, II, İstanbul 1996, 361; Haskan, *Eyüpsultan Tarihi*, s. 175-176.

32 İbrâhim Peçevî, *Peçevi Tarihi*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1980, II, 121-122.

ABSTRACT

A noblewoman facing an attempt of erasure from the history: Medfun Şâhî Hatun or Çifte Gelinler (Double Brides) Issue in Eyüp

In this study, we will reevaluate the tomb stones epitaphs within a türbe (mausoleum) which became nearly legendary due to wrong interpretation and referral to wrong persons in all the publications so far. Epitaphs provide us with the most accurate, first-hand information regarding the structures they are attached to. However they may also lead to misinformation based upon wrong premises if they are not interpreted correctly.

After reinterpreting the tomb epitaphs inside Şahî Hatun Mausoleum, which attracts attention with its extraordinary architectural design as well as the persons lying in it, we will refer to certain ambiguous epitaph interpretations and historical analysis we observe. Then we will offer relevant solutions.

In short, we understand at the end of our research that the tomb dated 1850 due to misreading and incorrect abjad calculation, in fact dates back to 916/1510-1511 and that it did not belong to Crimean sisters who died before becoming brides but to Mihri Han, a descendent of Iranian Shah Family. The said mausoleum belongs to Şahî Hatun Foundation. Şahî Hatun's full identity and date of death could not be determined clearly because her tomb epitaph has been missing. The Şahî Hatun Foundation afterward was annexed to the Eyüb Mosque Foundation. The names of the people lying next to each other in two mausoleums was meant to be erased from the minds as well as the epitaphs—probably at a time when political relations between the Ottomans and Iranians went sour.

Key words: Çifte Gelinler Türbesi, Şahî Hatun Mausoleum, Şahî Hatun Foundation, Otoman-Iranian Relations, Haydar Mirza, Crimean Khan Mengli Giray, Eyüp Mausoleums